

OTKRIVANJE I DOKAZIVANJE KRIVIČNIH DELA U VEZI SA NEOVLAŠĆENOM PROIZVODNjom I PROMETOM OPOJNIH DROGA

Stanimir Đukić

Univerzitet „Union – Nikola Tesla“, Fakultet za diplomatiju i bezbednost

U radu je definisan pojam, vrste i osnovne karakteristike opojnih droga, pojava i razmere narkokriminala, neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga i delimično je obrađen pojam i predmet kriminalističke metodike. Takođe, izložena je i analizirana metodika otkrivanja i dokazivanja krivičnih dela u vezi sa neovlašćenom proizvodnjom i stavljanjem u promet opojnih droga i data je empirijska analiza, odnosno aktivnosti i rezultate koje su policijski službenici (kriminalistička policija) Policijske uprave u Novom Sadu postigli u zapleni narkotika i otkrivanju ove vrste krivičnih dela.

Ključne reči: opojne droge, neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga, narkokriminal, krivično delo, kriminalistička metodika, otkrivanje krivičnih dela, metodika dokazivanja, Krivični zakonik, policijski službenici (kriminalistička policija)

Uvod

Posmatrajući savremeni svet, uživanje narkotika predstavlja prvenstveno ozbiljan zdravstveni, socijalni i društveni problem. Analizirajući razmere takvih problema, može se sasvim sigurno reći da je proizvodnja opojnih droga, odnosno ilegalna trgovina i krijumčarenje istih, sankcionisano pozitivno-pravnim propisima u skoro svim zemljama sveta.

Kada se govori o terminu opojna droga, mi ćemo u ovom i narednom delu rada prilikom definisanja ovog pojma, koristiti pojmove iz Krivičnog zakonika Republike Srbije. Osim toga, analizirajući podelu, odnosno vrste opojnih droga, u narednom delu rada ćemo malo detaljnije govoriti o podeli u zavisnosti od porekla (prirodne i sintetičke), kao i dejstvo na organizam (stimulativne, depresore i halucinogene), dok policijski službenici (posebno kriminalistička policija) najčešće u praksi zaplenjuje sledeće vrste opojne droge: marihuanu, heroin, kokain, hašiš, kao i sintetičke opojne droge (veštačke droge).

Kada je u pitanju praktična borba protiv kriminaliteta, možemo sasvim sigurno reći da, jedno od najznačajnijih mesta u toj borbi, osim primene znanja drugih naučnih disciplina, pripada kriminalistici. S tim u vezi, kriminalistika je naučna disciplina orijentisana ka praksi, čija tradicionalna podela na taktiku, tehniku, metodiku i operativu ima, pre svega, didaktički,

odnosno pedagoški značaj. Imajući u vidu da je zadatak kriminalistike kao nauke i kao praktične delatnosti prvenstveno, suzbijanje i sprečavanje kriminaliteta, kriminalistička metodika na specifičan način i svojim metodama, doprinosi ovom zadatku, posebno u istraživanju i proučavanju specifičnosti određene vrste krivičnih dela, u pogledu njihovog pojedinačnog otkrivanja, razjašnjavanja i dokazivanja, kao i otkrivanje izvršilaca (Đukić, 2019:2).

Prema tome, u metodici otkrivanja i dokazivanja krivičnih dela u vezi sa neovlašćenom proizvodnjom i stavljanjem u promet opojnih droga, praktično glavni teret nose organi unutrašnjih poslova (policija – policijski službenici), posebno kriminalistička policija, kao i carinski organi, naravno uz adekvatnu saradnju i koordinaciju ove delatnosti sa drugim državnim organima, u ovoj značajnoj oblasti suprotstavljanja, najčešće, organizovanom kriminalitetu.

Definisanje pojma, vrste i osnovne karakteristike opojnih droga

Imajući u vidu da u literaturi, kako domaćoj, tako i stranoj, ne postoji usaglašeno definisanje pojma opojne droge, mi ćemo u ovom radu koristiti termin opojna droga koji je naveden u Krivičnom zakoniku Republike Srbije. S tim u vezi, u članu 112. stav 15. pomenutog zakonika, navedeno je da se pod „Opojnim drogama smatraju supstance i preparati koji su propisima zasnovanim na zakonu proglašeni za opojne droge“ („Službeni glasnik RS“, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, i 121/2012).

Kada je u pitanju podela opojnih droga, u ovom delu rada ćemo koristiti nekoliko podela, i to: u zavisnosti od porekla na prirodne i sintetičke; a u vezi dejstva na organizam, možemo ih podeliti na stimulanste, depresore i halucinogene droge, uz konstataciju da najčešće ovakvo dejstvo imaju i prirodne i sintetičke droge.

Analizirajući vrste opojnih droga, u ovom delu rada ćemo nabrojati one koje se u praksi najčešće susreću i koje policijski službenici (kriminalistička policija) i zaplenjuje, i to: opijum, morfin, heroin, kokain, hašiš, marihuana, kao i sintetičke opojne droge (veštačke droge). U nastavku ovog dela rada, o svakoj navedenoj vrsti opojnih droga ćemo reći nekoliko osnovnih karakteristika.

Kada govorimo o opijumu, možemo reći da je to prirodna droga, koja se dobija iz opijumskog maka, i to zarezivanjem čaure maka posle cvetanja, usled čega se izliva mlečnobeli sok koji u dodiru sa vazduhom dobija braon ili skoro crnu boju. Ova vrsta droge spada, zajedno sa svojim derivatima morfijumom, heroinom i kodeinom, u depresore centralnog nervnog sistema, a koristi se (zloupotrebljava) pušenjem, jedenjem, pijenjem i ubrizgavanjem injekcijom u vidu tečnog ekstrakta.

Opojna droga morfin se dobija ekstrakcijom opijuma ili direktno iz čaure opijumskog maka. Predstavlja aktivni alkaloid opijuma i najčešće se sreće u obliku morfijumske baze ili kao morfijumska so. Deluje kao depresor centralnog nervnog sistema. Ima boju kafe ili zlatvoreno roza, u zavisnosti od procesa dobijanja, javlja se u obliku ampula, tableta, u prahu i u vidu pločica i koristi se ubrizgavanjem ili uzimanjem tableta. Izaziva zavisnost (adikciju).

Sledeća opojna droga je heroin, i on je derivat morfijuma, a javlja se u vidu granula ili samlevenog praha, dok po boji varira od svetlobraon, pa do finog belog praha, gorkog ukusa, bez mirisa i rastvorljiv je u vodi. Koristi se ubrizgavanjem injekcijom, ušmrkavanjem i pušenjem. Jedna je od najopasnijih droga i istovremeno najčešća u upotrebi. Cena

varira, a u našoj zemlji je oko 100 eura za jedan gram. Pakuje se, za neposredno rasturanje, u celofan ili staniol, u količinama manjim od jednog grama, s tim što skoro nikada nije čist, nego mu se dodaje neka druga materija (npr. razmravljeni aspirin i sl.).

Jedna od stimulativnih droga je kokain koja se dobija iz koka lišća, koje uspeva na obroncima Anda u Južnoj Americi, a glavne zemlje proizvođači su Peru, Kolumbija, Ekvador i nešto manje Argentina. Upotrebljava se ušmrkavanjem ili ubrizgavanjem putem injekcije. Javlja se u obliku kristalnog praška, bez mirisa, ali gorkog ukusa. Najviše se zloupotrebljava u SAD, nešto manje u zapadnoj Evropi, a u poslednjih nekoliko godina, prodire na naše tržište, najčešće preko Italije. Kod nas znatno je skuplji od heroina i smatra se drogom viših društvenih slojeva.

Hašiš je jedna od najrasprostranjenijih opojnih droga, koja se dobija iz smole biljke poznate pod nazivom „*canibis indica*“, čiji je glavni psihoaktivni sastav tetrahidrokanabiol. Ova biljka uspeva u Indiji, Maloj Aziji, Egiptu i drugim zemljama bliskog i Dalekog istoka, Južnoj Africi i nekim delovima Amerike. Upotrebljava se u vidu pušenja i to pomoću specijalnih lula, a može se upotrebljavati i pijenjem (Matijević, M., Marković, M., 2013:388).

Možemo sasvim sigurno reći da je najrasprostranjenija droga marihuana, koja se dobija mrvljenjem listića indijske konoplje i njihovim pripremanjem za pušenje u vidu cigareta. Ova vrsta droge se najčešće pakuje u metalne kutije za duvan, a često se i meša sa duvanom. Takođe, pakuje se u celofan, kao i u kutije od šibica itd. Marihuana je jedina droga koja se vrlo često proizvodi na našim prostorima, odnosno, indijska konoplja gaji se na različite načine i na različitim mestima, obično skrovitim, daleko od očiju javnosti, ili uz neke druge poljoprivredne kulture. U policijskoj praksi otkrivanja i zaplene opojnih droga, u našoj zemlji, zabeleženi su slučajevi gajenja marihuane na većim zemljišnim površinama (plantažama), ali i gajenja u saksijama, u kućama, stanovima, na terasama, kao i na nekim drugim skrovitim mestima, udaljenim od javnosti.

Kada se govori o sintetičkim opojnim drogama, možemo reći da su one supstance proizvedene industrijskim putem, i tada se govori o tzv. veštačkim drogama, tako da se većina njih uglavnom koristi u medicinske svrhe. Međutim, one mogu biti i zloupotrebjene, kao i gore navedene vrste prirodnih droga.

Osnovna obeležja pojave narkokriminala

Danas u skoro svim zemljama sveta, uživanje narkotika predstavlja ozbiljan kako zdravstveni, tako i socijalni i društveni problem. Posmatrajući razmere tih i takvih problema, može se sasvim sigurno reći da su takve prirode, da je proizvodnja opojnih droga, odnosno ilegalna trgovina i krijumčarenje istih, sankcionisano uglavnom univerzalnim normama, u skoro svim zemljama sveta.

Imajući u vidu da je problem u vezi sa opojnim drogama, odnosno narkokriminalom veoma star, ali je istovremeno uvek aktuelan problem, pa je zbog toga međunarodna zajednica u kontinuitetu posvećivala pažnju ovom pitanju. S tim u vezi, međunarodna zajednica je održala niz konferencija, konvencija i drugih međunarodnih skupova i usvojila veliki broj dokumenata u ovoj oblasti. U ovom delu rada ćemo hronološki navesti i nabrojati akte - rezolucije, koji su doneti iz ove oblasti, i to: Međunarodna opijumska komisija, koja je održana daleke 1909. godine, gde su donete određene rezolucije (što su bili akti od međunarodnog značaja u ovoj oblasti); Prva međunarodna konvencija o opijumu (1912); Druga međuna-

rodna konvencija, održana u Hagu (1914); Treća međunarodna konvencija u Ženevi (1924), na kojoj je definisan nacrt Konvencije o kontroli proizvodnje i prometu psihoaktivnih droga (definitivan tekst ove konvencije usvojen je 1925. godine u Ženevi, a stupila je na snagu 1931. godine); Konvencija o zabrani ilegalne trgovine drogama (1936); Ankarska međunarodna konvencija o proizvodnji opijuma (1947); i Protokol o izmeni Jedinstvene konvencije opojnim drogama (1972). Noviji propisi međunarodnog karaktera su: Jedinstvena konvencija o opojnim drogama 1961. godina; Konvencija o psihotropnim supstancama 1971. godina; i Konvencija Ujedinjenih nacija protiv nezakonitog prometa (trgovine) opojnim drogama i psihotropnim supstancama iz 1988. godine (tzv. Bečka Konvencija), kao i brojna druga dokumenta od značaja za uređenje ove oblasti. Ovom poslednjom Konvencijom predviđene su mere na suzbijanju nedozvoljene trgovine drogama, ali i obavezu država da u svojim krivičnim zakonima uvedu krivično delo pranja novca.

Enormni rast potrošnje i profiti od narkotika dovode do zabune u pogledu pitanja šta je čemu uzrok. Preovlađuju mišljenja da je interes za profitom prouzrokovao pojavu epidemija narkomanije više nego svi drugi uzroci zajedno. Profiti iz međunarodne ilegalne trgovine drogom omogućili su stvaranje tzv. podzemne ekonomije¹ (Bošković, M., Marković, M., 2015:240). Sve se teže otkrivaju plantaže sirovina, ilegalne laboratorije, skladišta narkotika, privatni aerodromi i prevozna sredstva (Nicović, M., 1996:180). Iz studije Međunarodnog programa za kontrolu narkotika Ujedinjenih nacija za 1997. godinu, posvećene procenama proizvodnje, prodaje i posledica uzimanja droge samo se nagoveštava moguća visina kriminalnog profita². Poređenja radi prihodi od ilegalnih prometa droga su veći nego celokupni nacionalni dohodak 53 najnerazvijenije zemlje sveta. Da je droga jedan od najprofitabilnijih proizvoda u strukturi organizovanog kriminaliteta upozorava se i u najvišim telima međunarodne zajednice. U funkciji organizovanog kriminaliteta droge nalaze se razne fiktivne firme i poslovi namenjeni za konspiraciju poslovanja i pranje novca, s principom odvojenosti pojedinih stupnjeva organizacije³ (Bošković, M., Marković, M., 2015:241).

Kada govorimo o razmerama narkokriminala, možemo reći da se nedozvoljena trgovina drogom odvija svuda po sistemu uređene organizacije i mreže koja funkcioniše po principu hijerarhije, od proizvođača droga, nakupaca i vlasnika skladišta, do transportne mreže i organizacije za preraspodelu u potrošačkim područjima. Smatra se da su u ovoj oblasti najorganizovaniji kriminalni karteli kolumbijske (kokainske) mafije, za koju se pretpostavlja da je najvećim delom zaslužna za talas narkomanije u Evropi, gde se godišnje zapleni oko 5 tona kokaina. Kolumbijski karteli, kao i sicilijanski gangovi, upravljaju međunarodnim kokainskim transakcijama posedujući sopstvena špediterska preduzeća za transport robe po celom svetu, posebno u SAD i Evropu. Ovde treba imati u vidu novu pojavu uključivanja albanske mafije (koja deluje jedinstveno s područja Kosmeta, Makedo-

¹ Ne postoji ni jedan pouzdan sistem procene profita ove vrste zbog visoke „tamne brojke“ i velikog broja posrednika, od proizvođača do krajnjih kupaca. U opticaju su razne prognoze, a prema procenama Interpola samo 5-10% ilegalnih trgovaca drogom bude otkriveno i krivično procesuirano, uprkos tehničkom opremanju i stručnom usavršavanju organa carine i policije.

² Procene bilansa ilegalne trgovine narkoticima od strane organizovanih korporacija prema ovoj studiji kreću se u prihodima od oko četiri stotine milijardi dolara. Neke ranije procene ukazivale su i na šesto-sedamsto milijardi dolara. www.moravek.net/ovisnost/narkodržava

³ Prema procenama Interpola od trista milijardi profita od godišnje trgovine drogom preko 70% se „pere“ i investira u legalnu ekonomiju, što dovodi do ozbiljnih poremećaja u svetskom platnom prometu

nije i Albanije), koja je prisutna u skoro svim slučajevima otkrivenih i zaplenjenih količina heroina poslednjih godina u Švajcarskoj, Nemačkoj, Italiji i Grčkoj. Evidentna je veza u ruske i poljske mafije, koja deluje kao jedinstvena struktura, a čiji deo pripadnika potiče iz bivših obaveštajnih službi i službi bezbednosti. Za distribuciju i rasturanje narkotika brinu se čitave armije trgovaca u pojedinim zemljama, s tendencijom da ih bude sve više⁴. Od ukupnog broja izvršioaca krivičnih dela među strancima u zemljama Zapadne Evrope, na prvom mestu su trgovci drogom⁵ (Bošković, M., Marković, M., 2015:242).

Neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga

Krivičnim zakonikom Republike Srbije, ova oblast je regulisana u glavi XXIII pod nazivom „Krivična dela protiv zdravlja ljudi“, odnosno navedena su krivična dela: Neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga; Neovlašćeno držanje opojnih droga; i Omogućavanje uživanja opojnih droga („Službeni glasnik RS“, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, i 121/2012).

Na osnovu iznetog, mi ćemo se u ovom delu rada više baviti krivičnim delom neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga.

U istom zakoniku, u članu 246., navedeno je da krivično delo „Neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga“, čini onaj „ko neovlašćeno proizvodi, prerađuje, prodaje ili nudi na prodaju ili ko radi prodaje kupuje, drži ili prenosi ili ko posreduje u prodaji ili kupovini ili na drugi način neovlašćeno stavlja u promet supstance ili preparate koji su proglašeni za opojne droge“.

Osim toga, u drugom stavu člana 246., istog zakonika, stoji da će se kazniti i onaj „ko neovlašćeno uzgaja mak ili psihoaktivnu konoplju ili druge biljke iz kojih se dobija opojna droga ili koje same sadrže opojnu drogu“.

Takođe, u stavu 6. navedenog člana istog zakonika, regulisano je da postoji krivično delo i u slučajevima ukoliko neko neovlašćeno pravi, nabavlja, poseduje ili daje na upotrebu opremu, materijal ili supstance za koje zna da su namenjene za proizvodnju opojnih droga.

Teži oblik krivičnog dela iz stava 1. ovog člana, postoji ako je izvršeno od strane grupe, ili je učinilac ovog dela organizovao mrežu preprodavaca ili posrednika, odnosno ako je delo iz stava 1. ovog člana izvršeno od strane organizovane kriminalne grupe.

Kada se govori o snabdevanju ilegalnog tržišta opojnim drogama, ono se vrši svim vrstama prevoznih sredstava, i to: suvozemnim, vodenim i vazдушnim putevima, uz korišćenje svih raspoloživih prevoznih sredstava. Po podacima iz prakse, najčešće se koriste konstrukcione šupljine u prevoznim sredstvima ili se ugrađuju posebni (specijalni) bunke-ri za sakrivanje droge. Kada su u pitanju transporteri, odnosno lica koja vrše transport opojnih droga, uglavnom se biraju različita lica, koja po nepisanom pravilu imaju zadatak samo da prenesu drogu do ugovorenog mesta i za to dobijaju određenu novčanu nadoknadu, tj. za to su plaćeni. Vrlo često isplaćivanje transportera vrši se davanjem određene količine droge, pa se oni od prenosioaca pretvaraju u rasturače (dilere).

⁴ Broj od 10.000 do 30.000 trgovaca drogom vezuje se za pojedine zemlje i narkomansko tržište u Kanadi, Francuskoj, Italiji, Japanu, Rusiji, Švedskoj, Švajcarskoj, Engleskoj, Španiji. U SAD je njihov broj znatno veći.

⁵ Smatra se da narkotici čine promet organizovanog kriminala u Holandiji sa 80%, Španiji 60%, Belgiji 47%, Finskoj 35% itd.

Međutim, na osnovu informacija bezbednosnih službi, u poslednjih nekoliko godina, zapažen je znatno veći broj tzv. amaterskih krijumčara droge, koji odlaze u inostranstvo i donose manje količine droge za svoje potrebe. U našoj zemlji, ovakva putovanja obavlja se u pravcu Turske i zemalja Bliskog istoka, ali i prema zapadnoj Evropi (Italija, Holandija, Švajcarska). Zapaženo je da se najveći broj otkrivenih lica i zaplena opojne droge, prevezio avionom, mada ni drugi načini transporta nisu zanemarljivi. Osim toga, opojna droga se prenosi i slanjem u pismima (manjih količina droge), skrivanjem droge u telesne šupljine, pa čak i gutanjem dobro zapakovane droge, da bi se prenela preko granice i zatim njenim izbacivanjem iz tela fiziološkim putem (Matijević, M., Marković, M., 2013:389).

Metodika otkrivanja i dokazivanja krivičnih dela u vezi sa neovlašćenom proizvodnjom i stavljanjem u promet opojnih droga

Danas u praksi, suočavamo se sa činjenicom da se savremeni oblici kriminalne delatnosti prilagođavaju objektivnim uslovima, a savremena naučna i tehnička dostignuća koriste se u funkciji usavršavanja pojava oblika i načina izvršenja krivičnih dela. Prema tome, i metodi suprotstavljanja ovakvom kriminalitetu moraju se menjati i prilagođavati, pronalaziti novi i usavršavati već poznati, te konkretizovati po pojedinim krivičnim delima. U tom smislu, treba sagledati potrebu za aktuelnošću kriminalističke metodike i kao praktične delatnosti, ali i kao naučne kriminalističke discipline (Đukić, S., 2017:3).

U prethodnim izlaganjima smo zaključili da kriminalistička metodika sintetizuje kriminalističko-taktičke i kriminalističko-tehničke metode, a u cilju otkrivanja, razjašnjavanja i dokazivanja pojedinačnih krivičnih dela, pri čemu ovako sintetizovani i prilagođeni specifičnostima pojedinih krivičnih dela, ovi metodi postaju svojevrsni metodi kriminalističke metodike. S tim u vezi, u ovom delu rada ćemo se više zadržati na konkretnoj metodologiji otkrivanja i dokazivanja krivičnih dela u vezi sa neovlašćenom proizvodnjom i stavljanjem u promet opojnih droga.

Kada je u pitanju metodika otkrivanja i dokazivanja krivičnih dela u vezi sa neovlašćenom proizvodnjom i stavljanjem u promet opojnih droga, možemo konstatovati da glavni teret nose organi unutrašnjih poslova i carinski organi, koji svakako, u ovoj oblasti, moraju tesno saradivati i koordinirati svoju delatnost.

Način saznanja, odnosno dobijanje podataka za ovu vrstu krivičnih dela se može doći prijavom građana, prikupljanjem obaveštenja, operativnom kontrolom objekata u kojima se skupljaju narkomani i lica koja rasturaju drogu, kao i od samih tih lica, zatim praćenjem, pregledom i pretresanjem prevoznih sredstava, putnika i prtljaga. Osim toga, do podataka za ovo krivično delo se može doći i korišćenjem operativnih veza, saradnjom sa carinskom službom, zdravstvenim ustanovama, drugim organima i institucijama koji se bave suzbijanjem narkomanije, kao i saradnjom sa Interpolom. Korisne podatke o ilegalnoj trgovini i uživanju opojnih droga mogu dati i lica koja rade na takvim radnim mestima, da su u kontaktu sa rasturačima (dilerima) i uživaocima droge, kao što su: vlasnici, poslovođe i konobari u ugostiteljskim objektima, osoblje zaposleno u hotelima i barovima, kaficima, disko-klubovima, ulični trgovci, kondukteri u autobusima i vozovima, taksisti, radnici u javnim garažama i na benzinskim pumpama, čuvari parkirališta, noćni čuvari i sl. Takođe, uživaoci droge (nar-

komani) mogu biti korisni informatori, pogotovo kada su lišeni slobode zbog posedovanja droge, i to u pogledu vrste, kvaliteta i porekla nađene droge, kao i njene cene. Taktičkim informativnim razgovorom sa narkomanom ponekad se može doći i do informacija o identitetu dobavljača droge i drugih lica u krijumčarskom lancu.

Kada je u pitanju dokazivanje ovog krivičnog dela, ono se mora zasnivati na materijalnim dokazima. Najvažniji materijalni dokaz je sama opojna droga koja se pronade i oduzme, bilo hvatanjem rasturača i narkomana na delu, bilo pronalaskom pregledom i pretresanjem objekta, prevoznih sredstava i lica. Pronađenu opojnu drogu odmah treba izmeriti, opisati i fotografisati i te detalje uneti u službeni dokumenat – ispravu (tzv. potvrdu o privremeno oduzetim predmetima, zapisnik o pretresanju, zapisnik o uviđaju i sl.). Osim toga, zaplenjena droga se mora tačno identifikovati po vrsti, poreklu, obliku i slično, a nakon toga obavezno izvršiti veštačenje, u cilju potpune identifikacije vrste i porekla opojne droge.

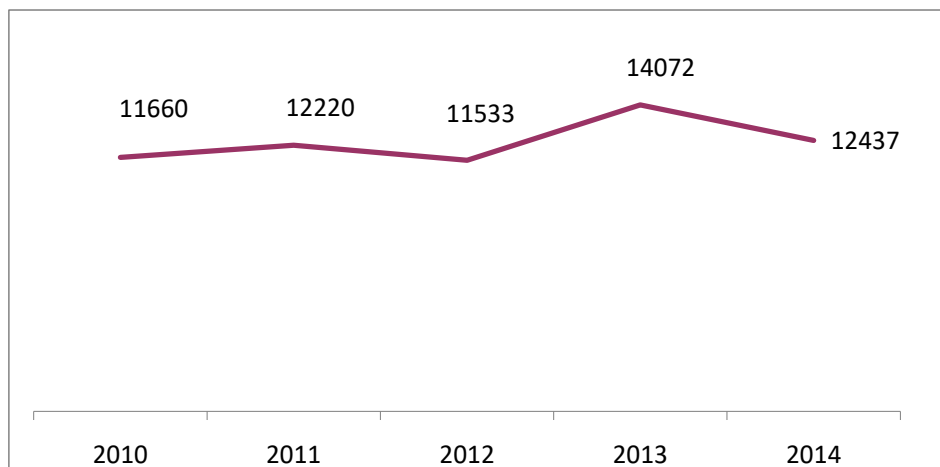
Pored navedenog, potrebno je uraditi (obezbediti) i oduzimanje drugih dokumenata i isprava, kao materijalnih dokaza, u zavisnosti od načina otkrivanja krivičnog dela, kao što su: razni rokovnici i beleške, putne isprave, telefonski imenici, pribor za drogiranje (špric, igle, lule, izvor toplote, kašičice sa ostacima droge, cigarete punjene marihuanom itd.), novac dobijen od prodaje droge i drugo. Najpouzdaniji metod za dokazivanje ovog krivičnog dela je hvatanje učinilaca na delu. Pri tome, mora se delovati munjevitom, da bi se sprečilo uništenje ili sakrivanje opojne droge, kao materijalnog dokaza. U poslednje vreme, u većim gradovima naše zemlje zapaženo je rasturanje droge po privatnim stanovima i kućama, i to mnogo više nego na javnim mestima, što još više otežava operativni rad pripadnika policije (posebno kriminalističke policije) i obezbeđenje materijalnih dokaza. Što se tiče ličnih dokaza, kod ovog krivičnog dela, oni su izrazito nepouzdati i veoma ih je teško pribaviti. Obično se koriste izjave (svedočenja) određenih lica iz krijumčarskog lanca, koje terete druga lica na višem nivou u hijerarhijskoj lestvici u kriminalnoj organizaciji. Međutim, osim nepouzdatosti, pogotovu ako su u pitanju narkomani, ne postoji ni zainteresovanost za saradnju, a strah ima odlučujuću ulogu u izbegavanju davanja izjave.

Od operativno-taktičkih mera i radnji i istražnih radnji koje se primenjuju u razjašnjavanju i dokazivanju neovlašćene proizvodnje, držanja i stavljanja u promet opojnih droga, treba pomenuti praćenje, zasedu, pretresanje, osmatranje, propuštanje i otkup, prikupljanje obaveštenja, uviđaj i veštačenje, te korišćenje operativnih veza, bez čijeg delovanja ne bi bilo moguće prodreti u kriminalnu sredinu dilera i narkomana, koja je izuzetno zatvorena, a u tim situacijama, pristup ljudi sa strane, gotovo da je nemoguć (Matijević, M., Marković, M., 2013:390).

Empirijska analiza zaplene narkotika i otkrivanja krivičnih dela u vezi sa neovlašćenom proizvodnjom i prometom opojnih droga, na području Policijske uprave u Novom Sadu

Na osnovu statističkih podataka i po podacima MUP-a Republike Srbije, na području Policijske uprave u Novom Sadu, kao druge po veličini PU u R. Srbiji, u toku 2014. godine, evidentirano je ukupno oko 12.437 krivičnih dela, iz svih oblasti kriminala, što čini oko 12% svih dela evidentiranih u R. Srbiji, tako da se ta bezbednosna problematika, po složenosti, svrstava na drugo mesto, odmah iza Beograda, na čijem području je izvršeno oko 27% svih krivičnih dela u R. Srbiji.

Analizirajući ukupan broj krivičnih dela u 2014. godini, na području Policijske uprave u Novom Sadu, kao i trend kretanja ukupnog broja krivičnih dela u proteklih pet godina, dajemo grafički pregled na sledećoj slici.

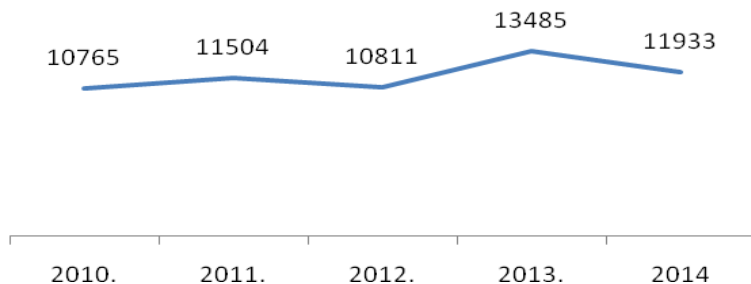

Slika 1 — Ukupan broj krivičnih dela za period od 2010. do 2014. godine
Izvor: autor.

U oblasti klasičnog (opšteg) kriminaliteta, na području Policijske uprave u Novom Sadu, kao druge po veličini Policijske uprave u Republici Srbiji, u 2014. godini, evidentirano je ukupno 11.933 krivičnih dela, odnosno za oko 12% manje nego 2013. godine (13.485).

Analiza ukupanog broja krivičnih dela klasičnog (opšteg) kriminaliteta u 2014. godini, kao i trend kretanja krivičnih dela klasičnog (opšteg) kriminaliteta prikazani su na slici 2.

Broj krivičnih dela opšteg kriminaliteta, 2010–2014. godina

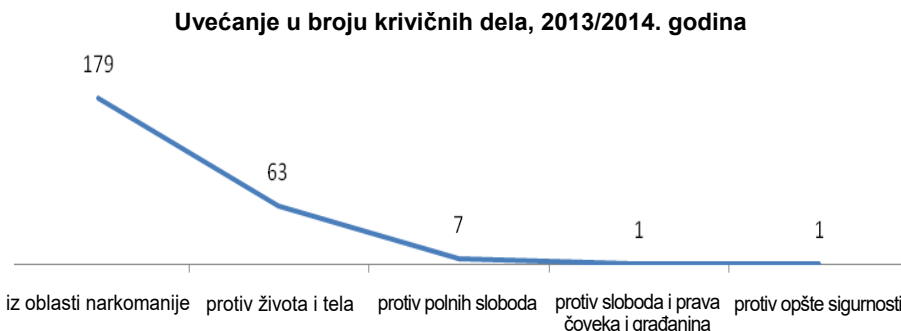
Slika 2 — Ukupan broj krivičnih dela klasičnog (opšteg) kriminaliteta za period od 2010. do 2014. godine
Izvor: autor.

Zbog izvršenih krivičnih dela klasičnog (opšteg) kriminaliteta nadležnim javnim tužilaštvima prijavljeno je 4.734 lica, od kojih je za 98 lica primenjena mera zadržavanja.

Analizirajući uvećanje broja krivičnih dela po vrstama, u odnosu na 2013. godinu, uvećanje beleži broj krivičnih dela, i to:

- protiv života i tela, više za 24,5% ili 63 dela (320:257),
- iz oblasti narkomanije, više za 42,2% ili 179 dela (603:424),
- protiv polnih sloboda, više za skoro 22% ili 7 dela (39:32),
- dok za po 1 krivično delo povećanje beleže krivična dela protiv opšte sigurnosti (63:62) i krivična dela protiv sloboda i prava čoveka i građanina (265:264).

Na sledećem grafikonu prikazujemo u tabelarnom smislu uvećanje broja krivičnih dela po vrstama, poredeći 2014. i 2013. godinu, i to:

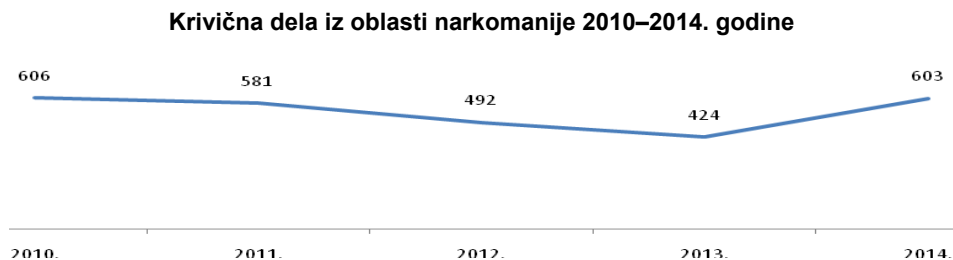

Slika 3 — Uvećanje u broju krivičnih dela klasičnog (opšteg) kriminaliteta za period od 2013. do 2014. godine
Izvor: autor.

U oblasti suzbijanja krijumčarenja opojnih droga, u toku 2014. godine, otkrivena su 603 (424) krivična dela, i to: 118 – neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga; 485 – neovlašćeno držanje opojnih droga; a nije zabeleženo nijedno krivično delo omogućavanje uživanja opojnih droga.

O značajnijim rezultatima u oblasti suzbijanja narkomanije govori i količina zaplenjene droge (390.760,80 grama), odnosno duplo više nego u toku 2013. godine. Zbog prodaje narkotika, mera zadržavanja primenjena je prema 44 lica, a slobode su lišeni pripadnici 4 kriminalne grupe, dok su presečena i četiri krijumčarska kanala.

Analizirajući ukupan broj krivičnih dela u oblasti suzbijanja krijumčarenja opojnih droga u 2014. godini, kao i trend kretanja krivičnih dela iz oblasti narkomanije u proteklih pet godina, dajemo grafički pregled na sledećoj slici.

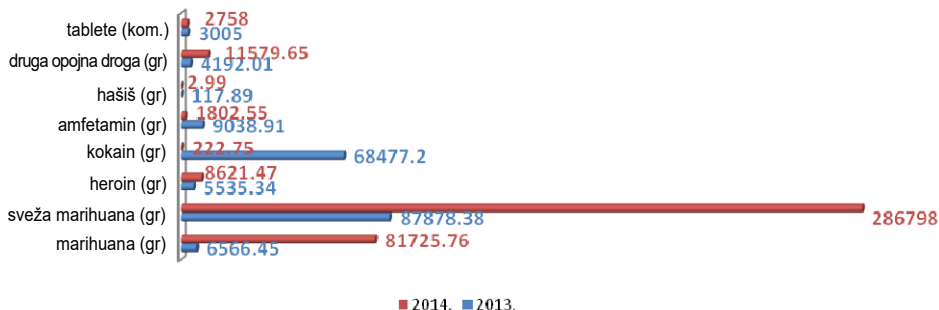

Slika 4 — Ukupan broj krivičnih dela iz oblasti narkomanije za period od 2010. do 2014. godine
Izvor: autor.

Analizom kriminalističkih obrada lica i krivičnih dela, u narednom delu rada dajemo pregled, i to: kriminalističkim obradama lica i krivičnih dela, u 731 zapleni, oduzeta je veća količina opojne droge, za više od duplo u odnosu na 2013. godinu, imajući u vidu da je 2014. godine zaplenjeno 390.760,80 grama i 2.758 komada raznih vrsta narkotika (više za 208.554,58 grama i manje za 247 komada):

- 81.725,76 grama marihuane,
- 8.621,47 grama heroina,
- 222,75 grama kokaina,
- 1.802,55 gram amfetamina,
- 2,99 gram hašiša,
- 7,63 grama i 293 komada ekstazija
- 29 komada LSD-a
- 298.377,65 gram i 2.436 komada druge opojne droge.⁶

Zaplenjeni narkotici – po vrstama 2013/2014. godina

Slika 5 — Ukupan broj zaplenjenih narkotika po vrstama za period 2013. i 2014. godina
Izvor: autor.

Zaključak

U Krivičnom zakoniku Republike Srbije, opojnim drogama smatraju se supstance i preparati koji su propisima zasnovanim na zakonu proglašeni za opojne droge.

Podela opojnih droga se vrši u zavisnosti od porekla: na prirodne i sintetičke, a u vezi dejstva na organizam, možemo ih podeliti na stimulanse, depresore i halucinogene droge (ali najčešće ovakvo dejstvo imaju i prirodne i sintetičke droge).

Kada su u pitanju vrste opojnih droga, možemo nabrojati one koje se u praksi najčešće susreću i koje policijski službenici (kriminalistička policija) vrlo često u svom radu i zaplenjuje, i to: opijum, morfin, heroin, kokain, hašiš, marihuana, kao i sintetičke opojne droge (veštačke droge).

U našem krivičnom zakonodavstvu ova oblast je regulisana poglavljem krivičnih dela pod nazivom „Krivična dela protiv zdravlja ljudi“, odnosno krivičnim delima: „Neovlašćena

⁶ Stabljike sveže marihuane težine 286.798 grama čine najveći deo druge opojne droge.

proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga“; „Neovlašćeno držanje opojnih droga“; i „Omogućavanje uživanja opojnih droga“.

Sa stanovišta društvene opasnosti narkomanija seže u pojave univerzalnih problema kriminaliteta, pa se s pravom, neki oblici delovanja u vezi sa njom smatraju međunarodnom deliktnom aktivnošću. U stvari, narkomanija je uveliko poprimila status privredne grane, kao podzemna ekonomija ostvarivanja svojevrsnog kriminalnog profita. S tim u vezi, na međunarodni karakter trgovine drogom, ukazuje činjenica da se njeno tržište može podmiriti samo uvozom iz nekih zemalja Bliskog, Srednjeg ili Dalekog istoka i prekomorskih zemalja, gde je proizvodnja droga nacionalna privredna delatnost.

Kada se govori o kriminalističkoj metodici, možemo reći da je to grana kriminalistike koja proučava, usavršava, prilagođava i primenjuje principe, metode i sredstva taktike i tehnike, na određenu vrstu krivičnih dela. Metodika vrši konkretizaciju i razradu opštih kriminalističkih znanja, radi njihove što adekvatnije primene u uslovima različitog ispoljavanja brojnih oblika kriminalnog delovanja. Prilagođavajući opšta kriminalističko-taktička pravila specifičnostima konkretnih slučajeva, kriminalistička metodika ih ujedno obogaćuje novim sadržajima.

Analizirajući međusobni odnos pojedinih kriminalističkih disciplina, navodi nas na zaključak da *kriminalistička metodika* sintetizuje kriminalističko-taktičke i kriminalističko-tehničke metode, u cilju otkrivanja, razjašnjavanja i dokazivanja pojedinačnih krivičnih dela. S tim u vezi, predmet kriminalističke metodike čini izučavanje pojavnih oblika i načina izvršenja pojedinih krivičnih dela, s jedne strane, i prakse organa otkrivanja i gonjenja u sprečavanju i otkrivanju tih krivičnih dela, s druge strane (Đukić, S., 2019:12).

Na kraju, možemo zaključiti, da kada je u pitanju praksa organa otkrivanja i gonjenja, a naročito policije, ona najčešće predstavlja osnovu za utvrđivanje i usavršavanje određenih pravila postupanja u konkretnim situacijama izvršenih krivičnih dela. Sa ovom praksom, uz primenu naučnih metoda, dolazi se do pravila čija je primena dala određene uspešne rezultate, ali se odbacuju oni metodi i načini rada koji nisu rezultirali uspehom, naročito u otkrivanju i dokazivanju krivičnih dela, posebno onih krivičnih dela u vezi sa neovlašćenom proizvodnjom i stavljanjem u promet opojnih droga.

Literatura

[1] Владимир Водинелић, *Криминалистика, откривање и доказивање, 2. том* (Скопље: Факултет безбедности и ДСЗ, 1985).

[2] Живојин Алексић и Зоран Миловановић, *Криминалистика* (Сремска Каменица: СШУП, 1996).

[3] Живојин Алексић и Милан Шкулић, *Криминалистика* (Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, 2011).

[4] Кривични законик Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 85/05, 88/05-испр., 107/05-испр., 72/09, 111/09 и 121/12).

[5] Мићо Бошковић, *Материјални докази у криминалистичкој обради* (Београд: Виша школа унутрашњих послова, 1990).

[6] Мићо Бошковић, *Криминалистичка методика I део* (Београд: Полицијска академија, 1995).

[7] Милан Жарковић и Божидар Бановић, *Криминалистика* (Београд: Виша школа унутрашњих послова, 1999).

[8] Мићо Бошковић, *Криминалистичка методика* (Београд: Полицијска академија, 2005).

[9] Миле Матијевић и Милош Марковић, *Криминалистика* (Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе, 2013).

[10] Мило Бошковић и Милош Марковић, *Криминологија – са елементима виктимологије* (Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе, 2015).

[11] Марко Ницовић, *Дрога царства зла* (Београд: 1996).

[12] Станимир Ђукић, *Методика откривања и обезбеђење доказа у криминалистичкој обради кривичних дела привредног криминалитета – са емпиријском анализом откривених кривичних дела и материјалном штетом* (економске последице), *Часопис Војно дело*, година излажења 67, број 6, (2017).

[13] Станимир Ђукић, *Методика откривања и доказивања кривичних дела класичног (општег) криминалитета – емпиријска анализа откривених кривичних дела разбојништво и разбојничка крађа*, *Часопис Војно дело*, година излажења 67, број, (2019).